

Uzasadnienie

Projekt planu ochrony rezerwatu został opracowany na podstawie art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, z uwzględnieniem art. 20 ust. 1, 2 i 3 tej ustawy. Zakres zrealizowanych prac został dostosowany do zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych rezerwatu. Projekt planu sporządzono uwzględniając treść rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. poz. 794).

Rezerwat pokrywa się powierzchniowo z obszarem Natura 2000 Doliny Przysowy i Słudwi PLB100003. Dla tego obszaru obowiązuje plan zadań ochronnych, który zostały ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 26 sierpnia 2013 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Przysowy i Słudwi PLB100003 (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 9410 ze zm.). Plan ochrony rezerwatu przyrody Jezioro Szczawińskie nie uwzględnia zakresu planu zadań ochronnych dla tego obszaru, gdyż zgodnie z art. 20 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, plan ochrony rezerwatu przyrody pokrywającego się z obszarem Natura 2000 dla którego ustanowiono plan zadań ochronnych, nie powinien uwzględniać jego zakresu. Niemniej jednak plan ochrony rezerwatu Jezioro Szczawińskie jest zgodny z planem zadań ochronnych sporządzonych dla tego obszaru Natura 2000.

W rezerwacie nie wyznacza się miejsc przeznaczonych do prowadzenia działalności, połowu ryb i innych organizmów wodnych oraz miejsc wprowadzania psów, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 11, 14 i 16 ustawy o ochronie przyrody. Odstąpienie od wyznaczenia wskazanych powyżej miejsc, ma na celu ograniczenie antropopresji objawiającej się w szczególności płoszeniem i nielegalnym połowem ryb co prowadzi do zmniejszenia bazy żerowej dla gatunków rybożernych, a jednocześnie prowadzi do pogorszenia stanu ochrony rybitwy czarnej *Chlidonias niger*.

W rezerwacie nie wskazuje się obszarów ochrony ścisłej i krajobrazowej, o której mowa w art. 20 ust. 3 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody.

Rezerwatu nie udostępnia się dla celów edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa, o których mowa w art. 20 ust. 3 pkt 5 ustawy o ochronie przyrody.

W zarządzeniu nie wskazano obszarów, ani miejsc udostępnianych dla badań naukowych. Mając na uwadze dbałość o zachowanie celu ochrony rezerwatu przyrody we właściwym stanie, udostępnianie rezerwatu w celu prowadzenia badań naukowych może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 24 i ust. 5 ustawy o ochronie przyrody. Uzyskanie indywidualnej zgody na prowadzenie tego typu czynności gwarantuje z jednej strony nadzór nad ich rodzajem i metodyką, zabezpieczając z drugiej strony rezerwat przed negatywnym

oddziaływaniem realizowanych prac, czy też przed wykonywaniem prac badawczych, których tematyka nie wymaga ingerencji w ekosystem rezerwatu. Szeroki zakres i tematyka badań naukowych sprawia, że pełną kontrolę nad ich wpływem na rezerwat można zachować tylko poprzez rozpatrzenie indywidualnego wniosku. Nie występuje natomiast możliwość precyzyjnego zdefiniowania w planie ochrony dla wszystkich rodzajów badań jednego sposobu postępowania, który minimalizowałby ich negatywny wpływ na rezerwat.

Rezerwat został ustanowiony Zarządzeniem Nr 8 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 29 maja 2009 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Jezioro Szczawińskie” (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 3154). Jego celem ochrony jest zachowanie ekosystemu jeziora z naturalnym, strefowym układem zbiorowisk.

Na terenie rezerwatu dominującym typem krajobrazu jest krajobraz jeziorny. Tworzy go Jezioro Szczawińskie z typowo wykształconym, strefowym układem roślinności. Istotnym składnikiem szaty roślinnej rezerwatu jest roślinność wodna. Z charakterystyczną dla tego obszaru pasową budową roślinności wiążą się odmienne układy ekologiczne, posiadające różnorodne składy florystyczne. Na terenie rezerwatu stwierdzono 189 gatunków roślin naczyniowych, a ponadto 6 gatunków mszaków i grzybów. W przypadku roślinności wodnej większość reprezentujących ją zbiorowisk roślinnych jest ukryta pod lustrem wody, nie jest ona, zatem wyraźnie wyeksponowana w krajobrazie. W obrębie roślinności wodnej można wyróżnić trzy grupy zbiorowisk. Do pierwszej należą zbiorowiska rzęs *Lemno - Spirodeletum*. Do drugiej grupy należą ubogie florystycznie zbiorowiska roślin zanurzonych (podwodnych) ze związku *Potamion*: moczarki kanadyjskiej *Elodeetum canadensis*, rogotka sztywnego *Ceratophylletum demersi*, wywłócznika okółkowego *Myriophylletum verticillati* czy rdestnicy połyskującej *Potametum lucentis*. Trzecia grupa skupia zbiorowiska roślin zakorzenionych w dnie, o liściach wynurzonych i pływających na powierzchni wody ze związku *Nymphaeion*, w tym: osoki aloesowatej i żabiścieku pływającego *Hydrocharitetum morsus-ranae*, rdestu ziemnowodnego *Polygonetum natantis*, grążela żółtego i grzebieni białych *Nupharo-Nymphaeetum albae* oraz rdestnicy pływającej *Potametum natantis*. Roślinność szuwarowa wyraźnie zaznacza się w lokalnym krajobrazie rezerwatu, jednocześnie poprzez produkcję znacznej ilości biomasy wyraźnie wpływa na jego kształtowanie. Spośród zespołów ze związku *Phragmition*, grupującego szuwały właściwe (wysokie), największe powierzchnie zajmują szuwały trzcinowe *Phragmitetum australis* i pałki wąskolistnej *Typhetum angustifoliae*. Trzcinowiska cechuje duża amplituda ekologiczna oraz znaczne zróżnicowanie pod względem składu florystycznego i warunków siedliskowych. Występują tu zarówno płaty rosnące na znacznej głębokości z licznym udziałem gatunków roślin wodnych, jak i fitocenozy porastające miejsca okresowo zalewane, posiadające w swojej strukturze gatunki łąkowe i torfowiskowe. Szuwały pałki wąskolistnej występują w strefach przybrzeżnych. Towarzyszą im, w postaci niewielkich płatów,

szuwały: skrzypu bagiennego *Equisetum fluviatile*, jeżogłówki gałęzistej *Sparganium erecti* i oczeretu jeziornego *Scirpetum lacustris*. Część z nich wchodzi w skład przybrzeżnego pasa roślinności szuwarowej, pozostałe występują w postaci owalnych wysepek, znacznie oddalonych od brzegu. Im większa jest ta odległość i głębsza woda, tym bardziej uboższe ich skład gatunkowy. W miejscach tych dochodzi do ich wzajemnego przenikania się z roślinnością wodną z klasy *Potametea*. W przypadku torfianek do najważniejszych zbiorowisk zalicza się fitocenozy rdestnicy pływającej *Potameton natantis* oraz szuwar pałki szerokolistnej *Typhetum latifoliae*.

Zewnątrz pas jeziora, za szuwarami wysokimi oraz strefę brzegową torfianek porastają szuwały związku *Magnocaricion*: turzycy zaostrej *Caricetum gracilis*, turzycy dziobkowatej *Caricetum rostratae*, czy kosaćca żółtego *Iridetum pseudacori*. Różnicuje je przede wszystkim stopień wilgotności oraz żyzność podłoża. Turzycowiska występują w układzie przestrzennym z zaroślami wierzb szerokolistnych *Salicetum pentandro-cinereae*, różnymi stadiami rozwojowymi olsu oraz z szuwarami właściwymi związku. Pasy wzdłuż rowów oraz skraje zarośli, łągów i olsów porastają ziołorośla budowane przez wiązkówkę błotną i krwawnicę zwyczajną.

Charakterystycznym elementem szaty roślinnej rezerwatu, tam gdzie zaznacza się granica pomiędzy ścianą lasów i zarośli, a otwartą szuwarów, wykształcają się welonowe ziołorośla okrajkowe: *Calystegio-Epilobietum hirsuti* i *Urtico-Calystegietum sepium* budowane przez pokrzywę zwyczajną *Urtica dioica*, kielisznika zaroślowego *Calystegia sepium* i chmiel zwyczajny *Humulus lupulus*. W miejscach ocienionych wykształciło się zbiorowisko budowane przez pokrzywę zwyczajną i podagrycznika pospolitego *Urtico-Aegopodietum podagrariae*.

Latem w warunkach obniżenia się lustra wody, czego następstwem jest odsłonięcie fragmentów zamulonego dna, rozwijają się zbiorowiska letnich terofitów *Polygono-Bidentetum*. Towarzyszą im zwykle liczne gatunki przenikające ze zbiorowisk kontaktowych.

Układ przestrzenny ze zbiorowiskami leśnymi, będąc dla nich swoistą otuliną, tworzą zarośla wierzb szerokolistnych *Salicetum pentandro-cinereae*. Oprócz charakterystycznych dla tej formacji krzewiastej wierzb: szarej *Salix cinerea* i pięciopręcikowej *Salix pentandra*, ich skład gatunkowy jest zależny od zbiorowisk sąsiadujących.

Wśród fauny rezerwatu na szczególną uwagę zasługują ptaki, których stwierdzono na tym obszarze blisko 120 gatunków, w tym aż 7 będących jednocześnie przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Doliny Przysowy i Słudwi PLB100003 (błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, derkacz *Crex crex*, gęgawa *Anser anser*, gęś białoczelna *Anser albifrons*, gęś zbożowa *Anser fabalis*, podróżniczek *Luscinia svecica* i rybitwa czarna *Chlidonias niger*). Liczebność osobników poszczególnych gatunków na przestrzeni ostatnich lat ulegała wyraźnym fluktuacjom. Największe zmiany zachodziły w populacji żurawia, który w ostatnim ćwierćwieczu zanotował wzrost liczebności o 300 %. Z kolei w przypadku kropiatki, śmieszki

i rybitwy zwyczajnej wyraźnie zarysował się trend spadkowy czy wręcz ustąpienie tych gatunków z rezerwatu. Może mieć to związek z obecnością na terenie rezerwatu norki amerykańskiej, która plądruje gniazda ptaków wodnych, a także z rozwojem pasa trzcinowisk, a co za tym idzie zmniejszaniem się powierzchni rezerwatu stanowiącej dogodną żerowisko dla tych gatunków. Zarówno śmieszka, jak i rybitwa zwyczajna znajdują doskonałe środowiska w pobliskiej dolinie Wisły i być może właśnie to był powód opuszczenia terenu rezerwatu przez te gatunki. W przypadku rybitwy czarnej uznano, że liczebność tego gatunku jest stabilna, choć z pewnością obserwuje się spore wahania między poszczególnymi sezonami. Mogą one wynikać z poziomu wody, jak również drapieżnictwa i antropopresji.

Cały obszar rezerwatu obejmuje się ochroną czynną. Z uwagi na stwierdzone potencjalne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego tego obszaru, w szczególności pogorszenie stanu ochrony rybitwy czarnej wynikające ze zmniejszenia bazy żerowej dla gatunków rybożernych, ekspansja gatunków obcych geograficznie i ekologicznie oraz zmiana stosunków wodnych, zaplanowane zostały działania obejmujące monitoring rezerwatu, w oparciu o który w razie potrzeby zostaną podjęte działania ochronne. Jeśli wyniki monitoringu warunków hydrologicznych będą wskazywać na konieczność podjęcia działań z zakresu ochrony czynnej, wówczas w oparciu o te wskazania zostaną przeprowadzone prace, zmierzające do zatrzymania wód w jeziorze. Analogicznie w przypadku zagrożenia związanego z ekspansją gatunków obcych, których ewentualne usuwanie uzależnione zostało w planie ochrony od wyników monitoringu.

Rezerwat przyrody Jezioro Szczawińskie położony jest na terenie gminy Szczawin Kościelny, w powiecie gostyńskim, w województwie mazowieckim. W sąsiedztwie rezerwatu obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Szczawin Kościelny przyjęte uchwałą Rady Gminy 92/XV/2000 z dnia 28 stycznia 2000 r. Dokument ten nie wymaga zmiany, w związku z utrzymaniem bądź odtworzeniem właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony uznano rezerwat. Tym niemniej, w celu zabezpieczenia rezerwatu przed zagrożeniami wynikającym z działalności człowieka, stosownie do postanowień art. 20 ust. 3 pkt 7 ustawy o ochronie przyrody, w planie ochrony zdefiniowano ustalenia do studiów i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Podstawowym zagrożeniem zewnętrznym dla rezerwatu, jest zmiana przeznaczenia obszarów graniczących z rezerwatem, obecnie użytkowanych rolniczo, a także przeprowadzenie inwestycji, które mogłyby zmienić stosunki wodne tego obszaru.

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych, celem zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie:

1) podał do publicznej wiadomości informację o przystąpieniu do sporządzania projektu planu ochrony poprzez:

- a) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i na stronach internetowych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie,
- b) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Urzędu Gminy Szczawin Kościelny,
- c) umieszczenie obwieszczenia na łamach lokalnej gazety,

2) wyłożył dokumentację przygotowaną na potrzeby sporządzenia projektu planu ochrony oraz projekt planu ochrony w siedzibie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie. O wyłożeniu dokumentacji Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie poinformował poprzez:

- a) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz na stronach internetowych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie,
- b) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Urzędu Gminy Szczawin Kościelny,
- c) umieszczenie obwieszczenia na łamach lokalnej gazety.

W ramach przeprowadzonego postępowania z udziałem społeczeństwa nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski do wyłożonego projektu planu.

Projekt planu ochrony został, zgodnie z art. 19 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, przesłany Radzie Gminy Szczawin Kościelny, celem zaopiniowania. Rada Gminy nie wydała uchwały w sprawie przedłożonego projektu zarządzenia, stosując tym samym, przewidziany przez ustawę o samorządzie gminnym, tryb milczącego przyjęcia tekstu projektu zarządzenia bez zastrzeżeń.

Projekt zarządzenia został zaopiniowany przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Zgodnie z treścią tej opinii zarybianie jeziora narybkiem jesiennym lub kroczeniem karasia pospolitego nie przyniesie zakładanych efektów w postaci wzbogacenia bazy żerowej rybitwy czarnej, gdyż gatunek ten żeruje głównie na bezkręgowcach. Małe ryby stanowią nie więcej niż 20 % składu diety rybitwy czarnej, w związku z czym odstąpiono od wdrażania tego działania.

Projekt zarządzenia został uzgodniony z Wojewodą Mazowieckim.

Ocena Skutków Regulacji (OSR)

1. Cel wprowadzenia zarządzenia.

Celem wprowadzenia zarządzenia jest wypełnienie delegacji ustawowej zawartej w art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

2. Podmioty, na które oddziałuje akt normatywny.

Projekt planu ochrony będzie oddziaływał:

- 1) na Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie;
- 2) na właścicieli rezerwatu;
- 3) jako powszechnie obowiązujący akt prawa miejscowego na wszystkie podmioty, które znajdują się lub znajdują w zasięgu terytorialnym objętym jego regulacją.

3. Konsultacje.

Projekt zarządzenia, jako akt prawa miejscowego podlega:

- 1) na podstawie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie uzgodnieniu z Wojewodą Mazowieckim;
- 2) na podstawie art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zaopiniowaniu przez właściwą miejscowo radę gminy;
- 3) na podstawie art. 19 ust. 1 a ustawy o ochronie przyrody procedurze udziału społeczeństwa przewidzianej przez ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.

4. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżet jednostek samorządu terytorialnego.

Wejście w życie przedmiotowego zarządzenia pociągnie za sobą skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości około 80 000 zł w przeciągu 20 lat obowiązywania planu ochrony, które wynikać będą z realizacji działań ochronnych zaprojektowanych w planie ochrony. Mogą być one finansowane w szczególności ze środków pochodzących z:

- 1) budżetu państwa na zasadach ustalonych przez ustawę o finansach publicznych;

2) ubiegania się o pozyskanie środków finansowych z Narodowego lub/i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

5. Wpływ regulacji na rynek pracy.

Zapisy w projekcie zarządzenia z uwagi na ograniczony zakres prac jak również realizacja ich na przestrzeni 20 lat nie będą miały znaczącego wpływu na rynek pracy.

6. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

Projektowana regulacja nie będzie miała wpływu na konkurencyjność wewnętrzną i zewnętrzną gospodarki.

7. Wpływ regulacji na sytuację i rozwój regionalny.

Projektowana regulacja nie ma wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

8. Ocena pod względem zgodności z prawem Unii Europejskiej.

Regulacja przedmiotowego zarządzenia objęta jest prawem UE. Zarządzenie swym zakresem obejmuje teren objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 dyrektywą Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikich ptaków, w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, jako specjalny obszar ochrony ptaków Doliny Przysowy i Słudwi PLB100003; Projekt zarządzenia jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.